

ПРИКЛЮЧЕНИЕТО – СРЕДСТВО, А НЕ ЦЕЛ

Разговор с Петър Бобев

Един автор като ПЕТЪР БОБЕВ, чието творчество наброява вече тридесет книги, има какво да каже за мъките си над белия лист, има какво да сподели за това, което се ражда в писателската лаборатория. Още повече, когато той борави с такива класически похвати, като приключението и фантастиката. Предложеното тук е синтез от неколкократно изповедни разговори по различни поводи, за различни негови произведения, в които особено ярко се чувствува приключенският елемент — „Свирепия”, „Заливът на акулите”, „Жрицата на змията”, „Куцията дявол”, „Калиакра”, „Галатея”, „Драконът от Луалаба”, „Опалите на Нефертити”, „Горан, мечи побратим”, „Белият лоцман”, „Теао Немия”, „Отмъщението на мъртвия инка”, „Боа и диаманти” ... И така — приключението!

— В „Речник на литературите термини” за приключенска се смята литературата с приключенска тематика. В нея се включват: рицарският роман, детективският, авантюристичният, булевардният и пр. Към кой от изброените под-жанрове причислявате вашите книги?

— Нямам вкус към класификацията, към подреждането на художествените ценности по отделни чекмеджета. Защото поначало всяка класификация е едностранчива, предназначена за удобство в учебната практика, докато животът и неговото отражение — изкуството — са неизчерпаемо разнообразни, независими от каквито и да са номенклатури. Всеки човек и всяко явление са единствени и неповторими както в своята същина, така и в пространството и времето.

— **Намеквате, че подобна систематика вече е остаряла?**

— Поначало тя е и ще си остане изкуствена. И не само единствена. Всяка книга, към който и жанр да я прикачим, съдържа елементи от много други жанрове, съобразно предпочитанията на автора и изискванията на темата (или на многообразието на застъпените теми). Може да изглежда пресилено, но за мен всеки автор има не само свой стил и почерк, всъщност всеки автор създава свой, присъщ само нему жанр. Няма книга от какъвто и да е чист литературен жанр. Обикновено всяка от тях представлява мозайка от същностите на отделните жанрове. „Атинянката Таис” на Иван Ефремов се причислява към историческия роман. Но ако се вгледаме в нея по-дълбоко, ще открием, че в основата и лежи научнофантастичното начало — една авторова историческа хипотеза относно характера и ролята на хетерата Таис. А при още по-голямо задълбочаване ще се убедим, че това е психологически, нещо повече — философски роман. „Престъпление и наказание” на Достоевски, по общоприетите оценки типичен психологически роман, в основата си съдържа приключенско-криминалната съставка. В разказа на Чудомир „На погребение” се предава с искрящ хумор едно трагично събитие и пр.

— **Ако съм ви разбрал добре, излиза, че не намирате основания да се говори за самостоятелен приключенски жанр?**

— Защо не, но като под този термин подразбираме литературно произведение с преобладание на приключенския елемент. За жалост нямаме точна дефиниция и на самото понятие „приключение”. Речникът на съвременния книжовен български език го определя така: „Необикновена случка, която става неочаквано, непредвидено”, което безспорно е непълно. Една катастрофа, макар че става непредвидено, съвсем не е приключение. Употребяваме това понятие в най-широк смисъл: приключение в екзотични страни, любовно приключение и т. н. В такъв случай един любовен роман приключенски ли ще го наречем? Може да прозвучи кощунствено за нечии уши, но любимата на всички българи книга „Под игото” съдържа всички особености за т. нар. приключенски жанр: динамика, изненада, силни чувства, герои и подлещи. А да не говорим за античния епос: „Илиада” и „Одисея”, „Енеида” в пр.

— **Според вас световните шедеври като че ли клонят повече към този жанр — така ли да го разбираме?**

— За мен има само литература: хубава и не дотам хубава. Или с думите на Волтер: „Има само два вида книги: хубави и скучни. Искан да подчертая: отрицателите на приключенската литература нарочно не я наричат „литература”, а „четиво”. Да я уязвят. Напъват се да създадат някакво кастово разслоение на жанровете и най-отдолу, подобно на парите, винаги поставят нея. Преди време един познат, след като четвърт час ми доказваше липсата на всякакви художествени качества в този жанр, накрая заключи: „Мога откровено да заявя, че през живота си не съм прочел нито една приключенска книга”.

— **А какво е мястото на приключението във вашето творчество?**

— Спомагателно. Смята се, че в чисто приключенския жанр (ако съществува някъде чист жанр) приключението представлява само цел, без никаква идея, без никакъв нравствен извод, без нищо друго, което да обогати духовния мир на читателя. За мен приключението не е цел, а средство, да го кажа откровено — примамка, с която искам да задържа вниманието на читателя, докато успея да му предам своите мисли, идеи, познания. Да го насоча към важни съвременни проблеми — мир и агресивност, расизъм и братско общуване между хората...

— **Според вас приключението е средство за приобщаване на читателя към духовния свят на автора?**

— Споменавах съм го често: приключението е ключът към сърцето на читателя, само ключ, но вълшебен. Успееш ли да отключиш сърцето, вече лесно можеш да посееш в него своите мисли и идеи, което е същността на изкуството. Постепенно, неусетно, без натрапване. Затова тази литература е тъй въздействаща. Книгите с преобладание на раздвижения сюжет, т. нар. приключенски книги според мен играят значителна роля за приобщаването на преобладаващата част от населението към литературата въобще. Щом като някой е свикнал с тях, той лесно ще посегне и към книга от друг жанр, отколкото човек, който е прочел няколко скучни тома и с досада се е отказал повече от четене. Имам такова сравнение: „Приключенската книга е като подбела, който пръв повиква на необработената почва, по изкопи и ровини. И като пионер я подготвя за израстването на други растения в бъдеще”.

— **И все пак, ако приемем действащата класификация, какво е според вас въздействието на тази литература?**

— Първо, както вече казах, като средство, което ще въведе читателя в голямото изкуство. И то не само там, а и ще го привлече към научната дейност. Знаем мнозина, които са избрали научното си поприще под въздействието на прочетените приключенски книги. И второ — чрез непосредственото предаване на някои основни познания за живота въобще: макро и микрокосмоса, за най-далечните страни на Земята, за нравите и обичаите на обитателите им, за флората и фауната им, за човешката душа въобще.

— **Споменахте познанията. Не намирате ли за неуместна тяхната употреба в художествената литература? Не става ли така тя много дидактична?**

— Моето убеждение е точно такова — че тя трябва да въздействува, да възпитава според силите си. Изкуство, което няма тия качества, не е изкуство. Още от древността, та и до днес литературата — именно художествената, е давала и ще дава познания. Не само естетическа наслада. За обща култура. И за друго — дори ако читателят има различна специалност от изложените в книгата познания (това важи особено за техническите лица, които обикновено не четат научна литература в областта на биологията). Най-големи поражения върху природното равновесие нанася техниката. Затова и тия, които я прилагат, трябва да получават в най-лесно приемлива форма нужните сведения по отношение на това какво е биосфера, биоценоза и екологическа криза. Литературата е отражение на живота. И колкото тоя живот става по-зависим от научното знание, толкова последното ще намира повече място и в художествената литература. Тя също е размяна на информация — информация за човешките отношения днес и в миналото, за бъдещето, за човешките характери и морал, за уменията и начин на живот.

— **Не е ли наложително самият автор да е специалист в дадената област и също тъй той самият да е посещавал описваните страни, както например Джек Лондон?**

— Хубаво е историк да пише исторически романи, биолог — за животни и растения, географ — за екзотичните страни. Но освен университетската диплома има и самообразование (Слав Хр. Караславов, Димитър Мантов, Стефан Дичев не са историци).

— **А обстановката? Как ще предаде обстановката автор, който не я е наблюдавал със собствените си очи?**

— Омир не е участник в Троянската война. На туй отгоре, казват, бил и сляп. И въпреки това описанията му са толкова точни, че по тях Шлиман разкопа Троя. Иначе не би трябвало да се пишат въобще исторически романи, тъй като още не е изобретена машина на времето, което да ни връща векове и хилядолетия назад. Или напред — за фантастичните футуроложки романи. За щастие днес съществуват безброй информационни канали: научна литература, пътеписи, телевизия, кино.

— **Достатъчни ли са за целта описанията на други хора, а не личните впечатления?**

— Дори по-достоверни. Много паметници и явления съм наблюдавал със собствените си очи, но съм си ги осмислял, след като съм прочел или чул обясненията на компетентно лице. Лично аз по отношение научната достоверност на описанията за чужди страни, за хората им, за флората и фауната се доверявам само на хора със

солидна научна подготовка. Отбягвам пътеписци без такава подготовка, въпреки че са очевидци. Имам много примери, които ме принуждават да бъда подозрителен към тях.

— Каква е ролята на художествената измислица в книгите, в които, както казвате, преобладава приключенският елемент?

— Водеща — не само в него, а във всички жанрове. Но ограничена. Обстановка, природа, флора, фауна, човешки характери трябва да бъдат достоверни, а отношенията между героите, сюжетните ситуации — правдоподобни, макар и измислени. За себе си наричам художествената измислица мечта. Аз не фотографирам живота. Не само аз, повечето автори в тая област. Пък и в другите жанрове. Дори мемоара, където всяка празнота на паметта се запълва с измислен момент. Не залагам скрити кинокамери, не ползувам телеобективи, не надничам през ключалките. Когато пиша, мечтая. Сънувам неосъществените си блянове. Наказвам злото и награждавам доброто, все едно — бог, нещо, което в действителност не мога. И този, който още не е загубил способността си да мечтае, чиято душа не е вече съсухрена от трезвомислие, доверчиво тръгва с мен да мечтаем заедно...

— Ако условно се съгласим с преобладаващата класификация, на кой жанр ще дадете предпочитание? Откровено, безпристрастно.

— На всички. Всички имат право на съществуване, ако са хубаво написани и нравствено издържани. Нека всеки автор пише така, както му диктува сърцето. Да има повече и все по-различни книги, без спазване на никакви канони. Човешката душа има най-разнообразни духовни потребности. Нека писателите осигурят това богато разнообразие, а читателят ще намери онова, което му допада най-вече...

ЧАВДАР ГЕШЕВ

[Назад към основната страница](#)